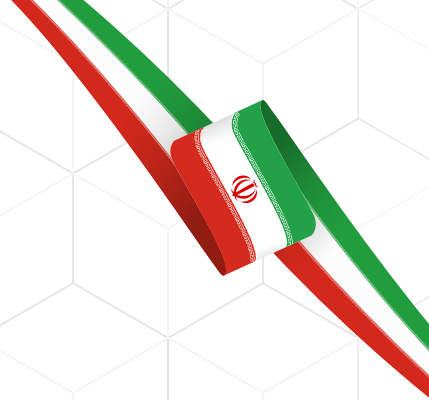

جمهوری اسلامی ایران
وزارت صنعت، معدن و تجارت

نگاه اجمالی به وضعیت صنعت، معدن و تجارت

در استان ایلام

موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی (گروه پژوهش‌های صنعت) با مشارکت
معاونت برنامه‌ریزی و توسعه محیط کسب و کار / معاونت توسعه مدیریت و منابع و امور استان‌ها

شهریور ۱۴۰۵

خلاصه مدیریتی^۱

استان ایلام واقع در غرب ایران و هم‌مرز با کشور عراق، یکی از قطب‌های راهبردی صنایع شیمیایی کشور به شمار می‌رود. این استان با جمعیتی بالغ بر ۵۸۰ هزار نفر (۷۰ درصد از جمعیت کل کشور) و مساحتی در حدود ۲۰ هزار کیلومترمربع (۱٫۲ درصد از پهنه سرزمینی)، به ترتیب رتبه‌های سی و یکم و بیست و دوم را میان استان‌ها داراست. ایلام همچنین با سهم ۱٫۱ درصدی از ارزش افزوده کل کشور، جایگاه بیست و دوم اقتصاد استانی را به خود اختصاص داده است.

ساختار اقتصادی استان ایلام به شدت تحت تأثیر بخش «استخراج معدن» (با تمرکز بر نفت و گاز) قرار دارد، به طوری که این بخش با سهم چشمگیر ۷۵٫۳ درصدی، رتبه نخست ارزش افزوده استان را به خود اختصاص داده و شاخصی به مراتب بالاتر از میانگین کشوری را ثبت کرده است؛ امری که مبین نقش کلیدی و پیشران این حوزه در اقتصاد استان است. در مراتب بعدی، بخش‌های «سایر خدمات» با ۱۳٫۱ درصد، «کشاورزی» با ۷٫۱ درصد، «صنعت» با ۳٫۹ درصد و «خدمات بازرگانی» با ۰٫۶ درصد قرار دارند.

در حوزه تحولات صنعتی، سه رشته فعالیت «تولید مواد و فرآورده‌های شیمیایی»، «تولید سایر فرآورده‌های معدنی غیرفلزی» و «تولید چوب و محصولات چوبی (به استثنای مبلمان)»، در مجموع ۷۲٫۴ درصد از ارزش افزوده صنعتی استان را پشتیبانی می‌کنند. تمرکز شدید سرمایه در این حوزه‌ها و سهم ناچیز (کمتر از ۳۰ درصد) بیست رشته فعالیت صنعتی دیگر، آشکارا از تنوع‌پذیری پایین و تک‌محصولی بودن ساختار صنعتی استان حکایت دارد. در حال حاضر، سبد محصولات کلیدی و تولیدی استان ایلام مشتمل بر اقلام راهبردی و مصرفی نظیر: پلی اتیلن سنگین، متان، اتان، شمش، میلگرد و مقاطع فولادی، سیمان خاکستری، آجر، سیم داخل لاستیک خودرو، فیلترهای تصفیه آب و سیلیکو منگنز است.

در بهار ۱۴۰۵، نرخ مشارکت اقتصادی استان ۲۹٫۹ درصد و نرخ بیکاری ۸٫۲ درصد بوده است (مرکز آمار ایران، بهار ۱۴۰۵). این نرخ بیکاری پایین‌تر از میانگین کشوری (۹٫۱ درصد) در کنار نرخ مشارکت پایین، حاکی از این است بخش بزرگی از جمعیت در سن کار اصلاً وارد بازار کار نشده‌اند و یا از یافتن شغل ناامید شده‌اند، بنابراین پایین بودن نرخ مشارکت نشانه ضعف در جذب نیروی کار است. از منظر مشارکت در تجارت خارجی، تا پایان دی ماه ۱۴۰۴ حدود ۱٫۸ درصد از ارزش کل صادرات و کمتر از ۱ درصد از ارزش کل واردات کشور از طریق گمرکات این استان انجام شده است. مهمترین اقلام صادراتی استان لوله و شیلنگ‌های سخت از پلیمرهای اتیلن، سایر مصنوعات از مواد پلاستیکی غیر مذکور بجز کپسول دارویی از نوع ژلاتین سخت (۱۸٫۸ درصد)، سبوس برنج در بسته بندی حداکثر یک کیلوگرم (۱۲٫۷ درصد)، انواع پروفیل از آهن و فولاد (۱۰٫۴ درصد)، مصنوعات آهنی و فولادی (۷٫۴ درصد) بوده و مهمترین کالای وارداتی استان موز بوده است.

بسترسازی برای تحقق توسعه پایدار و متوازن در پهنه سرزمینی استان، به هدایت هوشمندانه جریان سرمایه به سمت زنجیره‌های ارزش درون‌زا، ارتقای بخش‌های دارای مزیت رقابتی و توسعه خدمات پشتیبان تولید وابسته است. بر این اساس، منظومه فعالیت‌های پیشران استان در دو حوزه کلیدی زیر اولویت‌گذاری می‌شود:

۱. تشکیل زنجیره‌های ارزش و صنایع کارخانه‌ای:

- صنایع پتروپالایشگاهی و شیمیایی: صنایع پالایشگاهی، پتروشیمی، فرآورده‌های شیمیایی و صنایع دارویی.
- صنایع پایین دستی پلیمری: تولید لاستیک، پلاستیک و مصنوعات وابسته.
- صنایع سنگین و متالورژی: تولید فلزات اساسی و ساخت سایر کانی‌های غیرفلزی.
- صنایع تبدیلی، تکمیلی و سبک: صنایع غذایی، صنایع سلولزی (تولید چوب و محصولات چوبی)، طراحی و تولید مبلمان و سایر مصنوعات تولیدی طبقه بندی نشده در جای دیگر.

۲. صنایع استخراجی و بالادستی (آمایش معدنی):

- هسته کلیدی و مزیت مطلق: صیانت و توسعه ظرفیت‌های استخراج نفت خام و گاز طبیعی.
- کانی‌های غیرفلزی راهبردی: بهره‌برداری بهینه و فرآوری سنگ‌های معدنی استان شامل بیتومین (قیر طبیعی)، سنگ گچ، سنگ آهک و سنگ لاشه به منظور جلوگیری از خام‌فروشی.

۱. این گزارش براساس آخرین آمار دریافتی از سازمان صمت استان‌ها (مورخ ۱۴۰۵/۰۵/۲۷) تحت عنوان سیمای صنعت، معدن و تجارت استان ایلام انجام شده است.

۱. مقدمه

استان ایلام، یکی از استان های مرزی کشور است که به دلیل همجواری با کشور عراق از اهمیت ژئوپلیتیک ویژه ای برخوردار است. استان ایلام با جمعیتی بالغ بر ۵۸۰ هزار نفر (سهم از کل کشور ۰٫۷ درصد) رتبه سی و یکم و با مساحتی در حدود ۲۰ هزار کیلومتر مربع (سهم از کل کشور ۱٫۲ درصد) در رتبه بیست و دوم قرار دارد.

بر اساس سهم ارزش افزوده کشور نیز این استان با سهم ۱٫۱ درصدی رتبه بیست و دوم در بین استان های کشور دارا می باشد. این گزارش باهدف شناخت وضعیت صنعتی، معدنی و تجاری استان ایلام تهیه شده است. این گزارش مشتمل بر بررسی مشخصات عمومی، سهم ارزش افزوده و اشتغال، شاخص های کلان بخش صنعت، معدن و تجارت (بر اساس داده های مرکز آمار ایران و وزارت صنعت و معدن و تجارت) بوده و در انتها چشم انداز و حوزه های اولویت دار توسعه صنعتی، معدنی و تجاری استان را ارائه می دهد.

۲. مشخصات عمومی استان

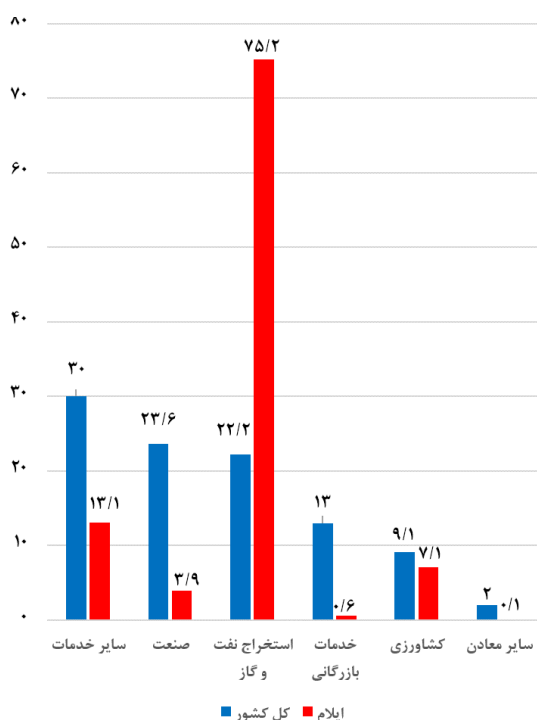
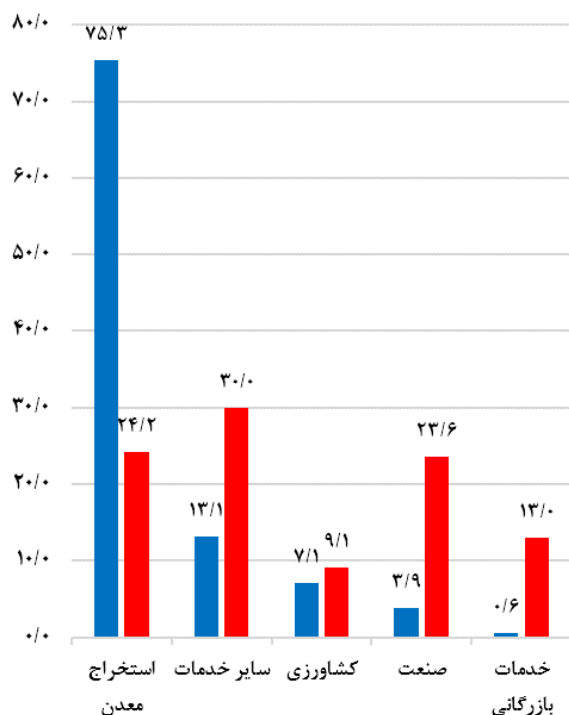

۲۰	مساحت استان (هزار کیلومترمربع)
۱٫۲	مساحت استان نسبت به کل کشور (درصد)
۵۸۰	جمعیت استان (هزار نفر)
۰٫۷	جمعیت استان نسبت به کل کشور (درصد)
۶۷۲ کیلومتر	فاصله مرکز استان تا تهران
شهرستان: ۱۲ شهر: ۱۰	تقسیمات کشوری
بخش: ۲۷ دهستان: ۲۷	
کل: ۱۱۹ صنعت: ۱۳ معدن: ۶ تجارت: ۷۲ سایر: ۲۸	تعداد شاغلین در سازمان صمت
۱۰۵ هزار نفر	اشتغال بخش صمت استان
۱	پایانه صادراتی
۱	گمرک
۱	فرودگاه

۱۵ شهرک به مساحت ۷۷۱ هکتار	تعداد شهرک ها و نواحی صنعتی در حال بهره برداری	۳
۱ منطقه به مساحت ۷۰۰ هکتار	مناطق آزاد تجاری	۵
۱ به مساحت ۹۰ هکتار	منطقه ویژه اقتصادی	۸

۳. سهم ارزش افزوده و اشتغال استان

نمودار ۳-۱. سهم ارزش افزوده ایلام و کل کشور (براساس آخرین آمار منتشره مرکز آمار ایران)

➤ سهم ارزش افزوده استان ایلام از کشور: ۱/۱ درصد (رتبه بیست و دوم کشور)؛

➤ سهم بخش معدن (شامل نفت و گاز) از ارزش افزوده استان: ۷۵/۳ درصد (میانگین کشوری ۲۴/۲ درصد)؛

➤ سهم بخش سایر خدمات از ارزش افزوده استان: ۱۳/۱ درصد (میانگین کشوری ۳ درصد)؛

➤ سهم بخش کشاورزی از ارزش افزوده استان: ۷/۱ درصد (میانگین کشوری ۹/۱ درصد)؛

➤ سهم بخش صنعت از ارزش افزوده استان: ۳/۹ درصد (میانگین کشوری ۲۳/۶ درصد)؛

➤ سهم بخش خدمات بازرگانی از ارزش افزوده استان: ۰/۶ درصد (میانگین کشوری ۱۳ درصد).

گرچه سهم بخش معدن در ارزش افزوده استان ایلام در نگاه نخست بسیار بالا (۷۵/۳ درصد) به نظر می رسد، اما چنانچه بخش کلیدی «استخراج نفت و گاز» را از این کلان گروه مجزا کنیم، واقعیت های زیر آشکار می سازد:

۱. حاکمیت مطلق اقتصاد نفتی و سهم ناچیز

سایر معادن: بطوریکه ۷۵/۲ درصد از ارزش افزوده کل استان صرفاً متعلق به «استخراج نفت و گاز» است و سهم «سایر معادن» (شامل بیتومین، سنگ گچ، آهک و لاشه) تنها ۰/۱ است.

۲. عارضه توسعه نیافتگی بخش صنعت کارخانه ای:

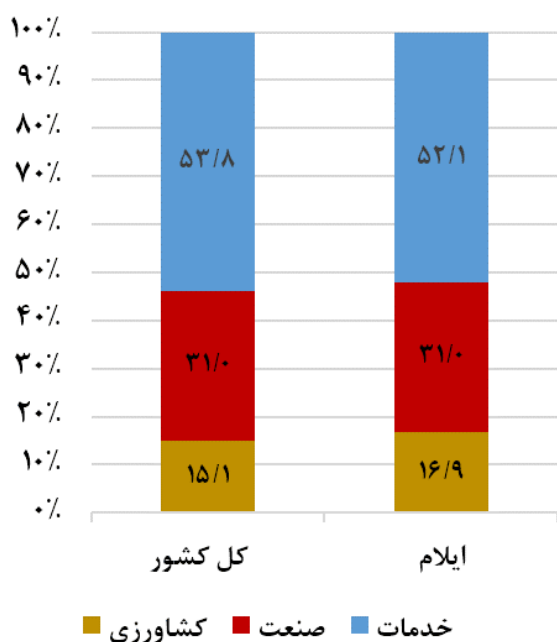
در حالی که میانگین سهم بخش صنعت در تولید ارزش افزوده کشور ۲۳/۶ درصد است، این شاخص در استان ایلام در سطح نازل ۳/۹ درصد متوقف شده است.

۳. ضعف بخش خدمات بازرگانی و پشتیبان تولید:

سهم ناچیز خدمات بازرگانی در استان (۰/۶ درصد) در مقایسه با میانگین کشوری ۱۳ درصد نشان دهنده ضعف شدید شبکه توزیع، لجستیک مدرن و نهادهای مالی پشتیبان است.

نمودار ۳-۲. سهم اشتغال بخش های اقتصادی استان ایلام بهار ۱۴۰۵ - درصد

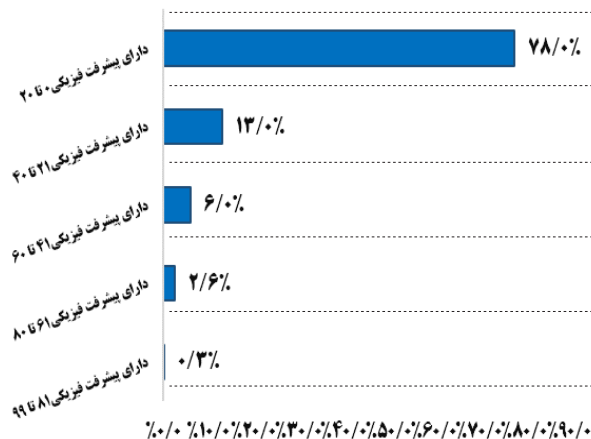

- نرخ بیکاری استان: ۸٫۲ درصد (متوسط کشور ۹٫۱ درصد)؛
- نرخ مشارکت اقتصادی: ۲۹٫۹ درصد (متوسط کشور ۴۰٫۷ درصد)؛
- سهم بخش صنعت و معدن از اشتغال استان: ۳۱ درصد (متوسط کشور ۳۱ درصد)؛
- سهم بخش خدمات از اشتغال استان: ۵۲٫۱ درصد (متوسط ۵۳٫۸ درصد)؛
- سهم بخش کشاورزی از اشتغال استان: ۱۶٫۹ درصد (متوسط کشور ۱۵٫۱ درصد).

۴. بررسی وضعیت صنعت، معدن و تجارت در استان

الف. تا ۲۷ مرداد ۱۴۰۵، تعداد ۶۴۵ مجوز صنعتی در استان با پیش بینی سرمایه گذاری ۸۲ همت و اشتغال ۱۹٫۳ هزار نفر وجود دارد که وضعیت پیشرفت فیزیکی آنها به شرح نمودار زیر است.

نمودار ۴-۱. پیشرفت فیزیکی واحدهای در دست احداث استان ایلام تا ۲۷ مرداد ۱۴۰۵

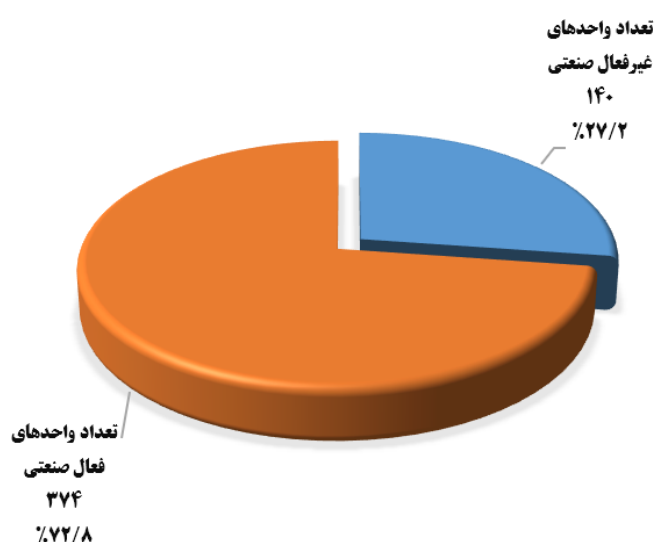

تا ۲۷ مرداد ۱۴۰۵، تعداد ۶۴۵ مجوز تاسیس واحد صنعتی در استان وجود دارد که از این تعداد:

- ۵۳ واحد دارای درصد پیشرفت فیزیکی ۰-۲۰ درصد؛
- ۸۴ واحد دارای درصد پیشرفت فیزیکی ۲۱-۴۰ درصد؛
- ۳۹ واحد دارای درصد پیشرفت فیزیکی ۴۱-۶۰ درصد؛
- ۱۷ واحد دارای درصد پیشرفت فیزیکی ۶۱-۸۰ درصد؛
- ۲ واحد دارای درصد پیشرفت فیزیکی ۸۱-۹۹ درصد.

ب. وضعیت واحدهای صنعتی فعال و غیرفعال:

نمودار ۴-۲. وضعیت واحدهای صنعتی استان ایلام تا مرداد ۱۴۰۵ - درصد

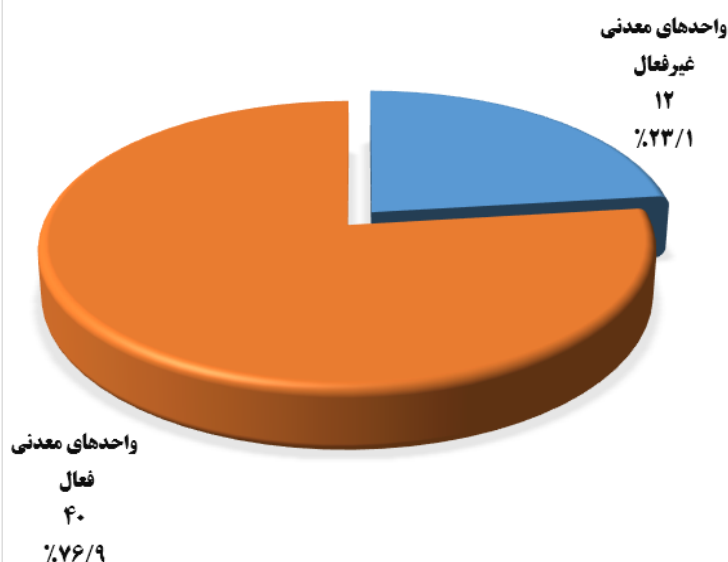

۵۱۴ واحد صنعتی در وجود دارد که از این تعداد:

- ۳۷۴ واحد فعال (۷۲,۸ درصد) که از این تعداد ۶۱ واحد (معادل ۱۶,۳ درصد واحدهای فعال) با ظرفیت زیر ۵۰ درصد فعالیت می کنند. بنابراین بخشی از ظرفیت صنعتی استان به دلایل مختلف مورد استفاده کامل قرار نمی گیرد؛
- ۱۴۰ واحد غیرفعال (۲۷,۲ درصد)؛
- سرمایه گذاری پیش بینی شده: ۵۵,۲ همت؛
- اشتغال پیش بینی شده: ۱۲,۵ هزار نفر.

ج. وضعیت واحدهای معدنی فعال و غیرفعال:

نمودار ۴-۳. وضعیت واحدهای معدنی استان ایلام تا مرداد ۱۴۰۵ - درصد

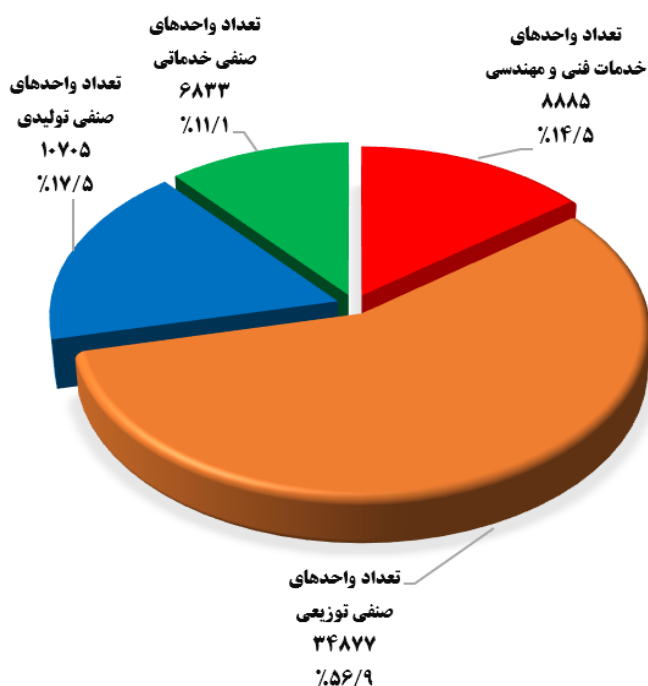
در کل استان ۵۲ واحد معدنی وجود دارد که:

- ۴۰ واحد معدن فعال (۷۶,۹ درصد)؛
- ۱۲ واحد معدن غیرفعال (۲۳,۱ درصد)؛
- تعداد پروانه اکتشاف: ۱۲ فقره؛
- میزان اشتغال بالفعل: ۵۰۳ نفر؛
- گواهی کشف: ۵ فقره؛
- میزان اشتغال بالقوه: ۶۶۳ نفر؛
- ظرفیت استخراج بالفعل: ۴,۹ میلیون تن؛
- ظرفیت استخراج بالقوه: ۵,۷ میلیون تن.

د. وضعیت واحدهای صنفی:

نمودار ۴-۴. وضعیت واحدهای صنفی استان ایلام تا ۲۷ مرداد ۱۴۰۵ - درصد

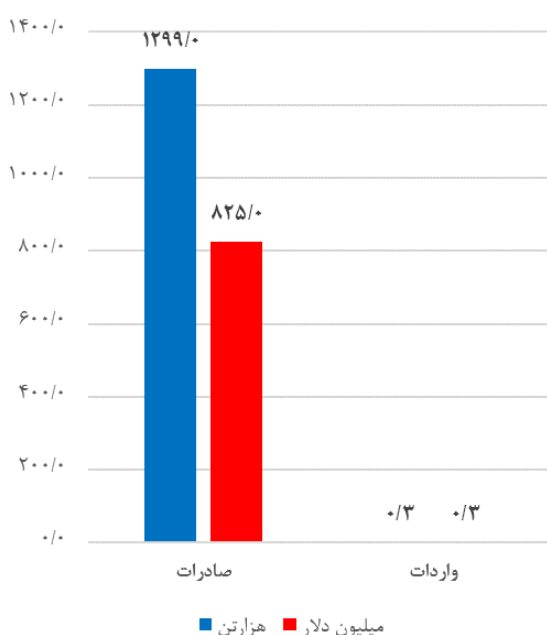
از تعداد ۶۱,۳ هزار واحد صنفی:
 محدود ۱۰,۷ هزار واحد تولیدی؛
 محدود ۳۴,۹ هزار واحد توزیعی؛
 محدود ۶,۸ هزار واحد خدماتی؛
 محدود ۸,۹ هزار واحد خدمات فنی و مهندسی؛
 که از تعداد واحد صنفی فعال در استان ۱۱۴۹۲ واحد فاقد پروانه کسب می باشند.

- تعداد فروشگاه های بزرگ: ۱۰؛
- تعداد شعب فروشگاه های زنجیره ای: ۱۳۴؛
- تعداد کل انبارها: ۶۳۹۶؛
- تعداد کل انبارهای فعال: ۳۱۴۹؛
- تعداد سردخانه های فعال: ۸؛
- تعداد اتاق اصناف: ۸؛
- تعداد اتحادیه صنفی: ۹۹؛
- اشتغال اصناف: ۹۲ هزار نفر.

ه. تجارت (صادرات و واردات) استان:

- تعداد کارت بازرگانی فعال تولیدی: ۶ کارت؛
- تعداد کارت بازرگانی فعال بازرگانی: ۳۵۶ کارت.

نمودار ۴-۵. واردات و صادرات استان تا پایان دی ۱۴۰۴

۱. وضعیت واردات کشور از طریق این استان تا پایان دی ۱۴۰۴:
 ۲۷۸ تن (۰,۰۰۱ درصد از حجم واردات کشور)؛
 ۲۶۴ میلیون دلار (۰,۰۰۱ درصد ارزش واردات کشور)؛
 مهمترین اقلام وارداتی استان شامل موز است.
۲. وضعیت صادرات کشور از طریق این استان تا پایان دی ۱۴۰۴:
 ۱۲۹۹ هزار تن (حدود ۲,۹ درصد از حجم صادرات کشور)؛
 ۸۲۵ میلیون دلار (حدود ۱,۸ درصد از ارزش صادرات کشور)؛
 مهمترین اقلام صادراتی استان شامل: لوله و شیلنگ های سخت از پلیمرهای اتیلن، سایر مصنوعات از مواد پلاستیکی (۱۸,۸ درصد)، سبوس برنج در بسته بندی حداکثر یک کیلوگرم (۱۲,۷ درصد)، انواع پروفیل از آهن و فولاد (۱۰,۴ درصد)، مصنوعات آهنی و فولادی (۷,۴ درصد).

و. وضعیت رشته فعالیت های صنعتی برحسب ارزش افزوده استان

در نمودار زیر وضعیت رشته فعالیت های صنعتی عمده استان برحسب ارزش افزوده آمده است. بر اساس نمودار، سه رشته فعالیت تولید مواد و فرآورده های شیمیایی، سایر فرآورده های معدنی غیر فلزی و تولید چوب و محصولات چوبی غیرمبلمان بالغ بر ۷۲٫۴ درصد از ارزش افزوده صنعتی استان را تشکیل می دهد.

نمودار ۴-۶. سهم ارزش افزوده رشته فعالیت های صنعتی از کل ارزش افزوده صنعتی استان ایلام (براساس آخرین آمار منتشره مرکز آمار ایران)

جدول ۴-۱. صنایع کارخانه ای پیشرو در استان ایلام

رشته فعالیت	ردیف
تولید فرآورده های آسیاب غلات (۱۰۶۱) فرآوری و نگهداری گوشت (۱۰۱۰)	صنایع تبدیلی غذایی
تولید سایر فرآورده های معدنی غیرفلزی شامل آسفالت، ایزوگام، الیاف و نخ پنبه نسوز و ... (۲۳۹۹) تولید سیمان، آهک و گچ (۲۳۹۴) تولید کالاهای از بتن، سیمان و گچ (۲۳۹۵) تولید مواد ساختمانی از خاک رس (۲۳۹۲) برش، شکل دهی و پرداخت سنگ (۲۳۹۶)	صنایع کانی غیرفلزی و ساختمانی
تولید کاغذ فانوس و مقوای زنبوری و سایر وسایل بسته بندی کاغذی و مقوایی (۱۷۰۲)	صنایع سلولزی و بسته بندی
تولید فلزات پایه گرانبها و سایر فلزات غیرآهنی (۲۴۲۰)	صنایع متالورژی و فلزی

ماخذ: شناسایی و تحلیل پیشران های کلیدی آمایش منطقه ای بر اساس تحلیل های کمی و آینده پژوهشی، مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

مهمترین محصولات تولیدی استان ایلام:

۱. پلی ایتلین سنگین؛
۲. متان؛
۳. اتان؛
۴. شمش فولادی، میلگرد و مقاطع فولادی؛
۵. سیمان خاکستری؛
۶. ماشین آلات و تجهیزات؛
۷. آجر؛
۸. سیم داخل لاستیک خودرو؛
۹. انواع نوشابه، دلستر، آبمیوه و آب معدنی؛
۱۰. انواع کیک و کلوچه، ویفر و بیسکویت؛
۱۱. فیلترهای تصفیه آب؛
۱۱. سیلیکو منگنز.

۵. چشم انداز و حوزه های دارای اولویت صنعتی، معدنی و تجاری استان ایلام در سند آمایش

الف. چشم انداز ۱۴۲۴ استان ایلام

- دارای صنایع کشاورزی پایه؛
- دروازه تجارت با کشور عراق؛
- ایفای نقش ملی در حمل و نقل و بازرگانی برون مرزی.

ب. حوزه های دارای اولویت

- **صنعت:** صنایع غذایی، تولید چوب و محصولات چوبی، صنایع پالایشگاهی، تولید مواد و محصولات شیمیایی، پتروشیمی و دارویی، تولید لاستیک و پلاستیک، تولید فلزات اساسی، تولید سایر کانی های غیرفلزی، تولید مبلمان و مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر؛
- **معدن:** استخراج نفت خام و گاز طبیعی، استخراج سایر سنگ های معدنی (بیتومین، سنگ گچ و سنگ آهک، سنگ لاشه)؛
- **تجارت:** با محوریت بازرگانی، خدمات پشتیبان تولید و تجارت (لجستیک و بازارچه های مرزی).

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

استان ایلام واقع در غرب ایران و هم مرز با کشور عراق، یکی از قطب های راهبردی صنایع شیمیایی کشور به شمار می رود. این استان با جمعیتی بالغ بر ۵۸۰ هزار نفر (۰٫۷ درصد از جمعیت کل کشور) و مساحتی در حدود ۲۰ هزار کیلومتر مربع (۱٫۲ درصد از پهنه سرزمینی)، به ترتیب رتبه های سی و یکم و بیست و دوم را میان استان ها داراست. ایلام همچنین با سهم ۱٫۱ درصدی از ارزش افزوده کل کشور، جایگاه بیست و دوم اقتصاد استانی را به خود اختصاص داده است.

مؤسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی (گروه پژوهش های صنعت) با مشارکت
معاونت برنامه ریزی و توسعه محیط کسب و کار / معاونت توسعه مدیریت و منابع و امور استان ها

مؤسسه مطالعات پژوهش های بازرگانی

WWW.ITSR.IR

آدرس: خیابان کارگر شمالی، بالاتر از بلوار کشاورز، نبش کوچه همدان، پلاک ۱۲۰۴

تلفن: ۸۰-۶۶۴۲۲۳۷۸-۶۶۹۲۹۶۳۴ نمابر:

info@itsr.ir

